

Cauza C-409/22**Rezumatul cererii de decizie preliminară întocmit în temeiul articolului 98 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție****Data depunerii:**

21 iunie 2022

Instanța de trimitere:

Apelativen sad Sofia (Curtea de Apel Sofia, Bulgaria)

Data deciziei de trimitere:

9 iunie 2022

Reclamant în primă instanță:

UA

Pârâtă în primă instanță:

EUROBANK BULGARIA AD

Obiectul procedurii principale

Cale de atac formulată în fața instanței de apel împotriva hotărârii pronunțate de instanța de prim grad de jurisdicție, prin care a fost admisă acțiunea împotriva băncii având ca obiect plata (1) sumei de 982 000 de euro corespunzătoare totalului sumelor provenite din operațiuni de plată neautorizate în legătură cu creditul disponibil în contul bancar, (2) a sumei de 1 182,40 euro cu titlu de despăgubiri pentru prejudiciul patrimonial cauzat de neexecutarea culpabilă a unei obligații contractuale și (3) a sumei de 74 521 de euro cu titlu dobânzi legale de întârziere

Obiectul și temeiul juridic al trimiterii preliminare

Cerere întemeiată pe articolul 267 TFUE având ca obiect interpretarea articolului 4 punctul 19 coroborat cu articolul 59 alineatul (1) și cu articolul 4 punctul 23 din Directiva 2007/64/CE

Întrebările preliminare

- 1) Procura prin care persoana împuternicită realizează, printr-un ordin de plată, un act de dispoziție privind patrimoniul în numele plătitorului constituie un instrument de plată în sensul articolului 4 punctul 23 din [Directiva 2007/64/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 noiembrie 2007 privind serviciile de plată în cadrul pieței interne, de modificare a Directivelor 97/7/CE, 2002/65/CE, 2005/60/CE și 2006/48/CE și de abrogare a Directivei 97/5/CE]?
- 2) Apostila pe care autoritatea străină competentă a aplicat-o, în temeiul Convenției de la Haga din 1961 privind suprimarea cerinței supralegalizării actelor oficiale străine, face parte din procedura de autentificare atât pentru instrumentul de plată, cât și pentru operațiunea de plată în sensul articolului 4 punctul 19 coroborat cu articolul 59 alineatul (1) din directivă?
- 3) În cazul în care instrumentul de plată (inclusiv cel care autorizează o terță persoană să efectueze acte de dispoziție în numele plătitorului) îndeplinește cerințele de formă (extrinseci), instanța națională poate considera că operațiunea de plată este autorizată, cu alte cuvinte, că plătitorul a consimțit la executarea operațiunii?

Dispoziții de drept internațional

Convenția de la Haga privind suprimarea cerinței supralegalizării actelor oficiale străine (semnată la Haga la 5 octombrie 1961) – articolul 2

Dispoziții de drept al Uniunii și jurisprudența Uniunii

Directiva 2007/64/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 noiembrie 2007 privind serviciile de plată în cadrul pieței interne, de modificare a Directivelor 97/7/CE, 2002/65/CE, 2005/60/CE și 2006/48/CE și de abrogare a Directivei 97/5/CE (denumită în continuare „directiva”) – considerentele (1) și (60), articolul 4 punctele 19 și 23, articolele 54, 59 și 86.

Hotărârea Curții din 2 septembrie 2021, CRCAM, C-337/20, EU:C:2021:671.

Dispoziții din dreptul național

Grazhdanski protsesualen kodeks (Codul de procedură civilă) – articolul 591 alineatul (1), articolul 596

Zakon za zadalzheniata i dogovorite (Legea privind obligațiile și contractele, denumită în continuare „ZZD”) – articolul 75, articolul 79 alineatul (1), articolele 82 și 86

„Articolul 75 [...]

(2) Debitorul este liberat atunci când a executat cu bună-credință o obligație față de o persoană care, pe baza unor împrejurări clare, pare a fi îndreptățită să accepte prestația. [...]"

Zakon za platezhnitate uslugi i platezhnitate sistemi (Legea privind serviciile de plată și sistemele de plată) din 2009 (abrogată cu efect de la 6 martie 2018, dar aplicabilă în prezenta cauză) – articolul 51 alineatele (1) și (2), articolul 56 alineatele (1) și (2), articolele 57 și 58

„Articolul 57 (1) În cazul unei operațiuni de plată neautorizate, prestatorul de servicii de plată rambursează imediat plătitorului suma aferentă operațiunii de plată neautorizate și, dacă este necesar, readuce contul de plăți în situația în care s-a aflat înaintea efectuării operațiunii de plată neautorizate.”

Targovski zakon (Legea privind comerțul) – articolul 422 alineatul (3)

Prezentare succintă a situației de fapt și a procedurii

- 1 La 22 noiembrie 2017, UA (reclamantul în primă instanță, denumit în continuare „reclamantul”), în calitate de deponent (plătitor), și Eurobank EFG Bulgaria AD (pârâta în primă instanță, denumită în continuare „banca”), în calitate de depozitar (prestator), au încheiat la Sofia un contract de cont curent. Prin acest contract, banca se angaja să deschidă și să mențină un cont curent pe durată nedeterminată, în euro, pe numele reclamantului pentru a-i furniza servicii de plată.
- 2 În contextul proiectelor sale de investiții, reclamantul a transferat în cont suma totală de 999 860 de euro.
- 3 La 6 februarie 2018, reclamantul s-a prezentat la bancă pentru a efectua o tranzacție cu creditul disponibil în contul său, dar un angajat al băncii l-a informat că soldul contului său era de numai 16 000 de euro.
- 4 Reclamantul afirmă că ar fost surprins de aceasta. După ce a solicitat explicații, angajatul i-ar fi prezentat un extras bancar privind tranzacțiile din cont pentru perioada cuprinsă între 22 noiembrie 2017, data deschiderii contului, și 6 februarie 2018.
- 5 Din extrasul bancar, reclamantul ar fi constatat că o persoană pe care nu o cunoștea, numită MK, fără împuternicire valabilă din partea titularului contului, întrucât acesta nu i-ar fi eliberat nicio procură, ar fi efectuat acte de dispoziție în legătură cu creditul disponibil în cont prin intermediul a șase ordine individuale de transfer în valoare totală de 982 000 de euro.
- 6 Angajatul băncii i-ar fi explicat reclamantului că aceste acte juridice unilaterale de dispoziție ar fi fost efectuate de MK care s-ar fi prezentat la bancă în calitate de împuternicit al reclamantului și ar fi prezentat o procură din 1 decembrie 2017, certificată de un notar italian (denumit în continuare „notarul”).

- 7 Reclamantul arată că „procura” care i-a fost prezentată nu conținea nicio semnătură din partea mandantului, astfel încât reclamantul, (1) la 6 martie 2018, ar fi semnalat băncii actele de dispoziție ilicite privind creditul său și ar fi solicitat rambursarea sumei, (2) la 8 martie 2018, ar fi transmis o copie a acestei comunicării către Banca Centrală a Republicii Bulgaria și (3) ar fi adresat o cerere scrisă notarului.
- 8 Notarul i-ar fi răspuns că nu a întocmit și nici nu a certificat procura prin care reclamantul l-ar fi împuternicit pe MK, că procura ar fi cu siguranță „un document fals” și că i-ar fi comunicat băncii acest lucru în urma cererii acesteia din 20 februarie 2018.
- 9 La 4 februarie 2019, reclamantul a introdus o acțiune împotriva băncii la Sofiyski gradski sad (Tribunalul Orașului Sofia) care admis acțiunea prin hotărârea din 13 mai 2021 și a obligat banca să ramburseze reclamantului suma de 982 000 de euro aferentă operațiunilor de plată neautorizate și să îi plătească suma de 1 182,40 euro cu titlu de despăgubiri pentru prejudiciul patrimonial și suma de 74 521 de euro cu titlu de dobânzi.
- 10 Unul dintre motivele deciziei Sofiyski gradski sad constă în faptul că, având în vedere dispozițiile specifice existente privind răspunderea băncii în cazul operațiunilor de plată neautorizate, dispoziția generală prevăzută la articolul 75 alineatul (2) din ZZD nu este aplicabilă și, prin urmare, în ceea ce privește răspunderea băncii, este lipsit de relevanță dacă aceasta a plătit (a executat ordinul) pe baza unor împrejurări clare care confirmau dreptul plătitorului. În mod normal, răspunderea pentru operațiunile de plată neautorizate în cauză ar reveni băncii (articolul 57 din Legea abrogată privind serviciile de plată și sistemele de plată din 2009), cu excepția cazului în care executarea acestora s-ar datora intenției sau neglijenței grave din partea titularului contului; în acest caz, cuantumul operațiunii de plată, indiferent de valoarea acesteia, nu i-ar fi rambursat. Potrivit acestei instanțe, banca nu a invocat și nu a demonstrat existența unei astfel de legături de cauzalitate între comportamentul reclamantului și operațiunile în discuție.
- 11 Banca contestă hotărârea pronunțată de Sofiyski gradski sad la instanța de trimitere.

Principalele argumente ale părților din procedura principală

- 12 Reclamantul susține că angajații băncii ar fi acționat cu imprudență și neglijență gravă, permițând unei persoane fără putere de reprezentare să dispună de fondurile disponibile în contul bancar. Băncii i-ar fi fost prezentată o procură care nu ar fi îndeplinit cerințele de formă și care nu ar fi trebuit să fie acceptată drept împuternicire corespunzătoare, întrucât ar fi lipsit o cerință esențială, și anume „semnătura” „mandantului”, motiv pentru care banca ar fi trebuit să refuze executarea celor șase tranzacții bancare în discuție.

- 13 Banca recunoaște că reclamantul s-ar fi prezentat la biroul său la 22 noiembrie 2017. În timpul conversației, angajatul băncii ar fi înțeles că reclamantul intenționa să recurgă la un împuternicit pentru efectuarea actelor de dispoziție privind contul curent care urma să fie deschis. Având în vedere tranzacțiile internaționale preconizate în cont și pentru a-i permite reclamantului să acceseze și să controleze de la distanță tranzacțiile din cont, acestuia i s-ar fi propus serviciile de online-banking, notificări prin SMS și un card bancar, toate trei fiind însă refuzate de către acesta.
- 14 Banca nu contestă afirmația privind operațiunile bancare efectuate în contul reclamantului și susține că persoana împuternicită de acesta, MK, s-ar fi prezentat la biroul său pentru prima dată la 15 decembrie 2017. Cu această ocazie, MK ar fi prezentat angajatului băncii copia originală certificată la 5 decembrie 2017 de notarul italian a procurii din 1 decembrie 2017. Autenticitatea acestei copii ar fi certificată prin apostilă și toate documentele ar fi fost traduse din limba italiană în limba bulgară de un traducător autorizat. Procura ar fi specifică (expresă) și ar da dreptul persoanei împuternicite să dispună de creditul disponibil în contul reclamantului deschis la bancă.
- 15 Banca precizează că, la fiecare ordin de transfer, MK ar fi prezentat angajatului respectiv al băncii copia originală a procurii.
- 16 Banca contestă afirmația reclamantului potrivit căreia acesta ar fi fost surprins atunci când a fost informat, la 6 februarie 2018, cu privire la transferurile de fonduri în litigiu efectuate de o persoană împuternicită. Dimpotrivă, după ce i-a fost prezentat un extras al contului său bancar, la întrebarea angajatului băncii privind persoana care ar fi ordonat transferurile din contul său, reclamantul ar fi răspuns că acestea ar fi fost efectuate de persoana împuternicită de el, MK. Reclamantul ar fi primit cu calm informația furnizată și ar fi citit liniștit duplicatul copiei originale certificate notarial a procurii prin intermediul căreia s-ar fi legitimat MK.
- 17 În aceeași zi, puțin mai târziu, reclamantul ar fi revenit la biroul băncii, dar nu ar fi informat încă angajatul băncii cu privire la neregulile legate de operațiunile de plată ordonate de MK, ci ar fi dorit doar să revoce împuternicirea, redactând, așadar, o cerere de mână.
- 18 Abia la 20 februarie 2018, reclamantul ar fi informat verbal un angajat al băncii cu privire la o problemă legată de transferurile sumelor din contul său de virament, iar la 6 martie 2018, acesta ar fi transmis o comunicare scrisă băncii.
- 19 Banca recunoaște că, la 20 februarie 2018, ar fi întrebat notarul italian dacă procura din 1 decembrie 2017 a fost depusă conform cerințelor legale și înscrisă în registrul acestuia, dacă copia certificată a procurii produce aceleași efecte juridice ca și procura însăși și dacă redactarea unor astfel de copii este conformă cu uzanțele, trimițându-i acestuia o copie scanată. Notarul ar fi răspuns doar după cum urmează: „Documentul anexat este UN DOCUMENT FALS. Nu îl folosiți.”

- 20 La 27 februarie 2018, banca ar fi adresat o întrebare scrisă procurorului adjunct al Republicii Italiene care, prin semnătura sa, a certificat prin apostilă respectiva copie certificată de notar a procurii. Parchetul din Monza ar fi confirmat că apostila respectivă ar fi fost emisă la 12 decembrie 2017, mai precis, acesta ar fi confirmat oficial că „apostila aplicată pe copia procurii este valabilă”.
- 21 Banca concluzionează după cum urmează: (1) documentul prezentat ar fi o copie a procurii, iar nu procura însăși și, pentru acest motiv, nu conține nicio semnătură a mandantului; (2) prin intermediul apostilei, autoritatea italiană competentă a certificat autenticitatea semnăturilor și a ștampilelor aplicate pe documente, confirmând astfel certificarea notarială a copiei procurii, și anume autenticitatea documentului, ceea ce a permis utilizarea copiei procurii în Bulgaria; (3) cele șase operațiuni de plată în discuție ar fi fost efectuate în favoarea unui așa-numit „creditor putativ” și, în temeiul unei clauze din condițiile generale aplicabile contractului, coroborată cu articolul 75 alineatul (2) din ZZD, „banca nu răspunde pentru sumele plătite și pentru actele de dispoziție efectuate în temeiul unei procuri, dacă revocarea acesteia nu i-a fost comunicată în scris și dacă, înainte de primirea comunicării, banca a plătit cu bună-credință o sumă către o persoană care, pe baza unor împrejurări clare, părea îndreptățită să primească suma respectivă”.

Prezentare succintă a motivării trimiterii preliminare

- 22 Instanța de trimitere consideră că directiva este aplicabilă faptelor din litigiul principal. Obiectivul acesteia este instituirea pieței unice a serviciilor de plată. Potrivit considerentelor (1) și (60) ale directivei, în vederea desființării frontierelor interne ale Comunității, pentru libera circulație a bunurilor, a persoanelor, a serviciilor și a capitalurilor, este necesară armonizarea funcționării pieței.
- 23 Potrivit considerațiilor referitoare la aplicarea corectă a dreptului Uniunii, obligatorii pentru instanțele naționale, de la punctul 31 din Hotărârea Curții din 2 septembrie 2021 pronunțată în cauza C-337/20, „în vederea interpretării unei dispoziții a dreptului Uniunii, trebuie să se țină seama nu numai de formularea acesteia, ci și de contextul în care se înscrie și de obiectivele urmărite de reglementarea din care face parte. Geneza unei dispoziții a dreptului Uniunii poate de asemenea să ofere elemente relevante pentru interpretarea sa”.
- 24 Instanța de trimitere observă că, la punctul 41 din acea hotărâre, se precizează că, potrivit articolului 86 din Directiva 2007/64 intitulat „Armonizare completă”, „[f]ără a aduce atingere [mai multor dispoziții din directiva menționată pe care le enumeră], în măsura în care prezenta directivă include dispoziții armonizate, statele membre nu pot să mențină sau să introducă alte dispoziții decât cele stabilite în prezenta directivă”. La același punct se arată că „[n]iciunul dintre articolele 58, 59 și 60 din aceeași directivă nu figurează printre dispozițiile pentru

care articolul 86 acordă o marjă de manevră statelor membre pentru punerea lor în aplicare”.

- 25 La punctul 45 din această hotărâre se precizează că „regimul armonizat de răspundere pentru operațiuni neautorizate sau executate incorect stabilit prin directivă [...] nu se poate afla în concurență cu un regim alternativ de răspundere prevăzut de dreptul național care să aibă la bază aceleași fapte și același temei decât cu condiția de a nu se aduce atingere regimului astfel armonizat și de a nu fi afectate obiectivele și efectul util ale acestei directive”.
- 26 În conformitate cu punctul 67 din hotărârea menționată, „dacă dreptul național aplicabil prevede acest lucru, prestatorul de servicii de plată poate fi determinat să suporte consecințele neglijenței sale în executarea unei operațiuni de plată, în special atunci când nu a verificat dacă această operațiune a fost efectiv autorizată de utilizatorul serviciilor de plată, în măsura în care o asemenea neglijență a cauzat un prejudiciu unui terț [...]”.
- 27 Articolul 75 alineatul (2) din ZZD reglementează instituția juridică a executării față de un creditor prezumat, debitorul fiind liberat atunci când a executat cu bună-credință o obligație față de o persoană care, pe baza unor împrejurări clare, pare a fi îndreptățită să accepte prestația.
- 28 În cazul în care instanța națională ar adopta o interpretare pur gramaticală, literală, iar nu o interpretare teleologică, logică și sistematică a motivelor prevăzute de directivă de exonerare de răspundere a prestatorului de servicii de plată în cazul unei operațiuni de plată neautorizate – cu alte cuvinte, plătitorul trebuie să fi cauzat prejudiciile produse în legătură cu operațiunile de plată neautorizate, în mod fraudulos sau prin nerespectarea, intenționat sau din neglijență gravă, a uneia sau mai multora dintre obligațiile care îi revin în temeiul articolului 56 –, ar apărea situații în care prestatorul serviciilor de plată, chiar dacă ar acționa cu bună-credință (manifestând diligența unui comerciant obișnuit), ar fi pe deplin răspunzător pentru operațiunea de plată neautorizată executată.
- 29 În acest caz, pentru a obține o exonerare de răspundere, prestatorul de servicii de plată trebuie să dovedească o formă calificată de culpă a plătitorului care trebuie să fi acționat cu intenție (inclusiv în mod fraudulos) sau din neglijență gravă.
- 30 Cu toate acestea, din jurisprudență reiese că sunt cunoscute cazuri în care, deși prestatorul de servicii de plată a acționat cu bună-credință (cu respectarea obligației de diligență crescută a unui comerciant obișnuit, pentru îndeplinirea căreia a creat toate condițiile științifice, tehnice, comerciale și conforme bunelor practici comerciale pentru a evita un prejudiciu), plătitorul a suferit prejudicii, chiar dacă nu a acționat din culpă în formă calificată (cu intenție, din neglijență gravă sau în mod fraudulos).
- 31 Tocmai în astfel de cazuri, prestatorul de servicii de plată ar fi răspunzător pentru o operațiune de plată neautorizată dacă nu reușește să dovedească existența unui act culpabil și nelegal din partea plătitorului.

- 32 În consecință, prestatorul de servicii de plată ar risca să suporte pierderi patrimoniale importante, deși a fost de bună-credință, așadar, a luat toate măsurile necesare care sunt conforme cu cerințele legale și cu bunele practici comerciale.
- 33 În acest context, prestatorii de servicii de plată care acționează cu bună-credință ar trebui să fie extrem de precauți în activitatea lor profesională, în cadrul prestării serviciilor de plată, chiar și în cele mai obișnuite dintre situații. Aceasta ar avea drept consecință întârzierea procedurii de plată sau refuzul de a executa debitări directe sau ordine de plată în cazul instrumentelor de plată care îndeplinesc cerințele de formă, ceea ce ar fi contrar obiectivului directivei, care este acela de a favoriza libera circulație a serviciilor și a capitalurilor.
- 34 Având în vedere cerințele articolului 86 din directivă, instanța de trimitere ridică problema dacă dreptul național, mai precis dispoziția prevăzută la articolul 75 alineatul (2) din ZZD, poate fi aplicată atunci când prestatorul de servicii de plată a acționat cu bună-credință, iar instrumentul de plată care i-a fost prezentat îndeplinește cerințele de formă.
- 35 Din cererea de comisie rogatorie internațională a instanței de trimitere reiese că, în temeiul dreptului italian, notarii pot certifica pentru conformitate cu originalul copii ale unor procuri, copiile fiind certificate de notar prin semnătură, prin ștampilă și printr-o declarație, inclusiv o declarație oficială de autentificare (care are valoare probatorie materială pentru instanță) potrivit căreia copiile corespund conținutului originalului („conforme cu originalul”). Dreptul bulgar prevede de asemenea o astfel de certificare notarială.
- 36 Banca susține că documentul prezentat în litigiul principal (procura) ar fi o copie a originalului procurii cu o certificare notarială a semnăturii mandantului, care ar fi reclamantul, întocmită de notarul italian competent, iar faptul că această copie este conformă cu originalul ar fi fost confirmat de acest notar.
- 37 Autenticitatea acestei copii a procurii certificate de notar a fost confirmată de autoritatea competentă a Republicii Italiene, și anume de procurorul adjunct, prin aplicarea unei apostile în conformitate cu dispozițiile Convenției de la Haga din 1961 privind suprimarea cerinței supralegalizării actelor oficiale străine.
- 38 În conformitate cu articolul 2 a doua teză din această convenție, confirmarea autenticității actului prin apostilă include veracitatea semnăturii și calitatea în care a acționat semnatarul actului.
- 39 Tocmai prin utilizarea acestui act (copia originală a procurii certificate de notar prin apostilă), persoana care s-a pretins a fi împuternicit al reclamantului a efectuat acte de dispoziție în numele titularului contului în favoarea unor terți.
- 40 Întrucât această procură conferă persoanei împuternicite dreptul de a efectua acte de dispoziție în numele plătitorului, acest document ar putea fi calificat drept „instrument de plată” în conformitate cu articolul 4 punctul 23 din directivă,

deoarece face parte din procedura folosită de utilizatorul serviciilor de plată pentru a iniția un ordin de plată.

- 41 În conformitate cu articolul 54 alineatul (1) din directivă, pentru a fi autorizată, operațiunea de plată se efectuează pe baza consimțământului plătitorului, iar acest consimțământ este condiționat de dovada că declarația de voință din cadrul ordinului de plată aparține autorului (așa-numita valoare probatorie formală a documentului). Acest lucru este legat de constatarea autentificării operațiunii de plată (procedura care permite prestatorului de servicii de plată să verifice utilizarea unui anumit instrument de plată, inclusiv elementele sale de securitate personalizate). În conformitate cu articolul 59 din directivă, obligația procedurală de a demonstra (sarcina probei) că operațiunea de plată a fost autentificată revine prestatorului de servicii de plată.
- 42 În acest context, în cazul în care prestatorul de servicii de plată a autentificat instrumentul de plată (corectitudinea procurii în litigiu în temeiul căreia au fost efectuate acte de dispoziție în legătură cu creditul disponibil în contul reclamantului), consimțământul plătitorului (în numele căruia persoana împuternicită efectuează actele de dispoziție care au o incidență directă asupra sferei juridice a titularului contului de virament) ar fi dovedit și operațiunile de plată efectuate ar fi autorizate în sensul articolului 54 din directivă.